

TAŞINIR MÜLKİYETİNİN DEVRİNDE SEBEBE BAĞLILIK SORUNU

Arş. Gör. Mustafa ARIKAN*

ÖZET

Taşınır eşya mülkiyetinin devrinde tasarruflı işlemin geçerliliğinin temelde yatan borçlandırıcı işlemin geçerliliğine bağlı olup olmadığı sorusu belki de özel hukukun en uzun süreli ve hararetli tartışma konularından biridir. Taşınmaz eşya bakımından bu tartışma sebebe bağlılık ilkesi lehine kesin bir şekilde (MK. m. 1024/1025) çözüme kavuşturulmuştur. Taşınır eşya bakımından konunun çözüme kavuşturulması çok kolay olmasa da bu çalışma ile konuya açıklık getirilmesi amaçlanmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER; Taşınır Eşya, Mülkiyet, Devir, Sebebe Bağlı İşlem, Soyut İşlem.

Die Kausalitätsfrage Bei Der Übereignung Des Mobiliareigentums ZUSAMMENFASSUNG

Die Frage, ob die Gültigkeit des Verfügungsgeschäft bei der Übereignung der Mobiliarsachen grundsätzlich auf der Wirksamkeit des Verpflichtungsgeschäft basiert, ist eines der langfristig und warmstens diskutierten Themen des Privatrechts. Dieses Diskussionsthema im Hinblick auf die Immobiliarsachen ist zugunsten des kausalitätsprinzips endgültig gelöst worden. Die Lösung des Themas in Bezug auf die Mobiliarsachen nicht so leitet erfolgte, wurde mit der vorliegenden Arbeit bezweckt, das Thema zu klären.

SCHLÜSSEL WÖRTER; Mobiliarsachen, Mobiliareigentum, Übereignung des Mobiliareigentum, Kausalgeschäft, abstraktes Rechtsgeschäft.

I. GİRİŞ

Taşınır mülkiyeti, MK. m. 762 ve 778 arasında düzenlenmiştir. MK. m. 762'ye göre "Taşınır mülkiyetinin konusu, nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddi şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerdir". Bu hükme göre, taşınır eşya ve tabii kuvvetler taşınır mülkiyetinin konusunu oluşturan şeylerdir¹. Taşınır mülkiyetinin iktisabında devren iktisap ve aslen iktisap ayrımı söz konusudur².

---

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk ABD Araştırma Görevlisi

¹ **SCHELLHAMMER**, Kurt, Sachenrecht, 2. neu bearbeitete Auflage, Heidelberg 2005, s. 477; **BAUR**, Fritz/**BAUR**, Jürgen/**STÜRNER**, Rolf, Sachenrecht, München 1999, s. 562 vd.; **ERTAŞ**, Şeref, Eşya Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2002, s. 445; **OĞUZMAN**, Kemal / **SELİÇİ**, Özer, Eşya

Devren iktisap, ya devreden ile iktisap eden şahsın bu hususta anlaşmaları sonucu gerçekleşir ya da onların iradeleri söz konusu olmaksızın mirasın intikali şeklinde gerçekleşir.

Taşınır eşyanın mülkiyetinin devrinde geçerli olan ayrılık sistemine³ göre, borçlandırıcı işlem (satım sözleşmesi) ve tasarrufi işlem (aynî sözleşme ve zilyedliğin devri) birbirinden ayrı tutulmalıdır.

Zilyedliğin devri ile ilgili olarak EMK. m. 687'deki teslim kavramından zilyetliğin naklinin kastedildiği açık değildir. Oysa şu anda mer'î olan MK.'nun 763. maddesi “taşınır mülkiyetinin devri için zilyetliğin devri gerekir” şeklindeki ifadesiyle zilyetliğin devrini şart kılmaktadır⁴. Ayrılık sistemi ile bağlantılı olarak taşınır mülkiyetinin devrini iki aşamalı ve üç istasyonlu iktisap süreci olarak nitelendiren yazarlar bu süreci şu şekilde şematize etmektedirler⁵.

Hukuku, 7. Bası, İstanbul 2002, s. 535; **AYAN**, Mehmet, Eşya Hukuku, Mülkiyet, C.II, 3. Baskı, Konya 2000, s. 411, 412; Tabii kuvvetler ile ilgili daha geniş açıklamalar için bkz. **REY**, Heinz, Perspektiven des Fernwaermelieferungsvertrages, in Innominat verträge, Festgabe zum 60. Geburtstag von W.R. Schluep, Zürich 1988, s. 137; **REY**, Heinz, Die Grundlagen des Sachen rechts und das Eigentum, Band I, Bern 1991, s. 25, 35; **WIELING**, Hans Josef, Sachenrecht, Zweite korrigierte und ergaenzte Auflage, Trier 1992, s. 79 vd.; **SEROZAN**, Rona, Taşınır Eşya Hukuku, İstanbul 2002, s. 183,187.

² **OĞUZMAN / SELİÇİ**, s. 537; **WIELING**, s. 86, 127; **ERTAŞ**, s. 447; **GÜRSOY**, Kemal T./**EREN**, Fikret / **CANSEL**, Erol, Türk Eşya Hukuku, 2. Baskı, Ankara 1984, s. 670; **SAYMEN**, Ferit H. / **ELBİR**, Halit K., Türk Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1963, s. 392; **AYAN**, s. 412.

³ Taşınır eşya satım sözleşmesi (Borçlandırıcı işlem), mülkiyetin devrini amaçlasa bile, bunu tek başına gerçekleştiremez. Satım sözleşmesi tarafları borçlandıran nispi etki doğurur ve kendisinden sonra gerçekleşecek olan aynî sözleşmeyi hazırlar (bkz. **SEROZAN**, s. 192).

⁴ Zilyetlik nakledilmeden de taşınır mülkiyetinin kazanılması mümkündür. Miras ve şirketlerin birleşmesi gibi külli halefiyet halinde zilyetlik nakledilmeksizin mülkiyet kazanılır. Yine BK. m. 213'e göre, müzayede ile taşınır bir mal alan kişi, ihale anında zilyetliği kazanmadan önce malın mülkiyetini kazanır. Bu konu ile daha detaylı açıklamalar için bkz., **OĞUZMAN/SELİÇİ**, s. 538, 539; **AYAN**, s. 415 ve dpn. 15; **ERTAŞ**, s. 449.

⁵ **SEROZAN**, s. 192; **HATEMİ**, Hüseyin/**SEROZAN**, Rona/ **ARPACI**, Abdülkadir, Eşya Hukuku, İstanbul 1991, s. 310.

Mülkiyetin aslen kazanılmasında ise, daha önce hiç kimsenin mülkiyetine tabi olmayan bir mal üzerinde bir kimsenin mülkiyet hakkını ele geçirmekte yahut birisi mülkiyet hakkını kazanırken bir başkası kaybetmekte ancak bir intikal söz konusu olmamaktadır. İhraz ve definenin kazanılması, lükata, işleme, karışma birleşme ve zamanlaşımı, mülkiyetin aslen iktisabına örnek olarak gösterilebilir.

II. GENEL OLARAK SEBEBE BAĞLILIK SORUNU

Taşınır Mülkiyetinin hukuki işlem yoluyla devren kazanılmasında özellikle üzerinde durulması gereken hususlardan birisi de mülkiyetin devrinin sebebe bağlı olup olmadığı sorunudur. Mülkiyetin geçerli bir şekilde devredilebilmesi için, tasarruf işlemine temel teşkil eden borçlandırıcı işlemin geçerli olması gerektiği konusunda MK. da açık bir hüküm yoktur. Hâlbuki Medeni Kanun, taşınmazlar bakımından açık bir hüküm sevk etmiştir. MK. m. 1024'e göre, taşınmaz mülkiyetinin devri sebebe bağlıdır. Borçlandırıcı işlemde ayrı bir sözleşme oluşturan "aynî sözleşmesinin" geçerliliğinin kendisinden önce gelen ve "causa"sını oluşturan borçlandırıcı işlemin geçerliliğine bağlı olup olmadığı taşınır mülkiyetinin devredilmesini sağlayan tasarruf işleminin buna sebep teşkil eden borç münasebetine bağlı olup olmadığı, borç ilişkisindeki sakatlığın devir işleminin geçerliliğine etki edip etmeyeceği doktrinde tartışma konusu olmuştur⁶.

III. SEBEBE BAĞLILIK SORUNUNUN TARİHİ SÜRECİ

A) GENEL OLARAK

Taşınır mülkiyetinin naklinin sebebe bağlı olup olmadığı sorunu Roma Hukukunda kaynağını bulmaktadır. Roma Hukukunda ileri sürülmüş olan bir

⁶ **OĞUZMAN/SELİÇİ**, s. 540; **ERTAŞ**, s. 448; **DURAL**, Mustafa, Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1981, s. 109, 110; **CANSEL**, Erol, Taşınır Mülkiyetinin Geçişinin İlliliği Meselesi ve Ayni Sözleşme Kavramı, İmran Öktem Armağanı, Ankara 1970, s. 333; **EDİS**, Seyfullah, Taşınırlarda Mülkiyetin İntikali-Hususiyet İlliyet Meselesi, AÜHFD., C. 14, 1957, S. 1-4, s. 278 vd.; **Von TUHR**, Andreas (Çeviren Kudret Ayiter), İsviçre Hukukuna Göre mülkiyetin Nakli AÜHFD. 1948, C. 5, S. 1-4, s. 161 vd.; **ÖZDAMAR ÇELİKTAŞ**, Demet, Ayni Sözleşme ve Ayni Sözleşmeye Benzer Ya da Onunla Bağlantılı Bazı Kavramların Karşılaştırılması, Yargıtay Dergisi, Temmuz 2000, S. 3, s. 409, 410; **SAYMEN/ELBİR**, s. 394, 395; **AYAN**, s. 417.

görüşe göre⁷, taraflar, mülkiyeti nakledilecek şey üzerinde uzlaşırlar fakat bunun hukuki sebeplerinde farklı düşünürlerse yine de mülkiyetin nakli geçerli bir şekilde gerçekleşir.

Zira taraf iradeleri uyuşmamaktadır. İşte bu iki farklı görüş, doktrindeki tartışmaların kaynağını oluşturmuştur.

B) CAUSA VE TRADITIO İLİŞKİSİ

Klasik Hukuk dönemi doktrinine göre, sadece traditio (teslim)⁸, mülkiyetin geçmesi için yeterli değildi. Bu işlemin temelinde satım, bağışlama vaadi gibi bir işlem bulunmalıydı. Bu durum, traditio'nun klasik devirde sebebe bağlı, illi bir muamele olmasından ileri gelmektedir. Causa⁹ ve traditio mülkiyeti devir işleminin safhaları olarak birbiriyle ilişkili kavramlardır. Mülkiyet hakkını ortadan kaldıran ve devreden husus Causadır. Traditio ise causa'ya dayalı olarak malların bir başka ele geçmesi için yapılan fiili bir durumdur. Traditio, tek başına önem ifade etmez. Teslim, eşyanın ödünç, kira, rehin gibi malikin değiştirilmesinin düşünülmediği durumlarda da gerçekleşmektedir. Bir teslimi devir yapan unsur, causa'dır¹⁰. Hukuki vakıa ise satım, bağış vs. gibi herhangi

---

⁷ Julianus Digest'in görüşü için bkz. **SCHWARZ**, Andreas B., Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul 1942, C. 1, s. 118; **OĞUZ**, Arzu, Roma Hukukunda Mülkiyetin Devir İşlemlerinden Biri olan Traditio'nun Sebebe Bağlılığı (Justa Causa Traditionis), AÜHFD. 1998, C. 47, S. 1/4, s. 49 ve dpn. 1'deki yazarlar.

⁸ Traditio'nun ifade ettiği anlamı, kesin bir tarif vermek suretiyle tanımlamak mümkün değildir. Çünkü traditio kelimesi latince pek çok anlama geldiğinden, Roma hukukçuları bu kelimeyi her zaman teknik anlamda kullanmamışlardır. Genel bir ifadeyle traditio, mülkiyeti nakleden, önceleri malın karşı tarafa fiilen verilmesini zorunlu kılarken sonradan devralanın devir sırasında malın maddi hakimiyetine sahip olması şartıyla, tarafların anlaşmasıyla mülkiyetin naklini sağlayan bir muameledir, **KARAGÖZ**, Havva, Traditio'nun Tarihsel Gelişimi ve Constitutum Possessorium (Zilyetlik Anlaşması), İstanbul 2001, s. 9,10,11; **ÇELEBİCAN KARADENİZ**, Özcan, Roma Eşya Hukuku, Ankara 2000, s. 166; **ERDOĞMUŞ**, Belgin, Roma Eşya Hukuku, İstanbul 2000, s. 63, 64; **TAHIROĞLU**, Bülent / **ERDOĞMUŞ**, Belgin, Roma Hukuku Meseleleri, İstanbul 2001, s. 51 vd; **AYİTER**, Kudret / **KOSCHAKER**, Paul, Roma Özel Hukukunun Ana Hatları, İzmir 1993, s. 139.

⁹ Causa, bir muamelenin yapılmasının subjektif sebebi olan saik; tarafları bir akit yapmaya veya bir edimi yerine getirmeye sevk eden yakın sebep; bir borç münasebetinin, bir ifanın veya herhangi bir hukuki durumun hukuken istinat ettiği kaynaktır (bkz. **UMUR**, Ziya, Roma Hukuku Lügati, İstanbul 1983, s. 33).

¹⁰ **OĞUZ**, s. 51 ve dpn. 8.

bir işlem olabilir. Causa, mülkiyetin devrini sağlayan unsurdur. Traditio sadece bunun fiili olarak icra edilmesini sağlar. Traditio'nun bir devir işlemi olarak causa'ya gereksinim duyup duymadığı konusunda da Justinianus iki türlü tavır takınmaktadır¹¹. Hatta Justinianus'un bu konu ile ilgili olarak kesin bir sonuca varmak istemediği ancak causa'nın varlığını zorunlu görmemek yönünde bir eğilime sahip olduğu izlenimini edinmek de mümkündür¹².

Uzun tartışmalara rağmen, klasik hukuk döneminde genellikle Traditio'nun sebebe bağlı olduğu kabul edilmektedir¹³. Traditio, klasik devrin diğer mülkiyeti nakil işlemleri olan mancipatio ve in iure cessio¹⁴ dan bu yönüyle de ayrılmaktadır. Mancipatio ve in iure cessio soyut nitelikte olduğu halde, traditio (devir işlemi) sebebe bağlı olarak kabul edilmiştir.

¹¹ **OĞUZ**, s. 52; 53; **ÇELEBİCAN**, s. 167; **ERDOĞMUŞ**, s. 67, 68.

¹² Justinianus şöyle ikili tavır sergilemektedir: Birincisi, doğal hukuka göre eşyayı teslim (traditio) ile de iktisap ederiz. Nitekim malını devretmek isteyen malikin bu isteğini onaylaması kadar doğal bir şey yoktur. Bu görüşünde traditio'yu mülkiyeti devir işlemi olarak belirlemekten çok, onun uygulama alanını tespit etmeye gayret etmiştir. Causa'dan bahsedilmemişti. İkincisinde de; mallar bağış nedeniyle, çeyiz nedeniyle veya herhangi başka bir hukuki nedenle teslim edilirlerse, hiç şüphesiz mülkiyetleri devredilir. Oysa bir şey satılmış ve teslim edilmişse bu şeyin mülkiyeti ancak semen satıcıya tediye edildikten sonra veya başka bir suretle örneğin kefil göstermekten sonra veya başka bir suretle örneğin kefil göstermek veya rehin vermek suretiyle satıcı güvence altına alındıktan sonra alıcıya geçer. Burada da Causa'nın gerekli olup olmadığı tam olarak belirtilmemiştir. Eğer traditio causa donationis, dotis (bağış, çeyiz nedeniyle teslim) vs. den dolayı yapılmışsa eşyanın mülkiyeti tartışmasız karşı tarafa geçer. Eğer traditio, causa emptionis (satım) nedeniyle gerçekleşmişse, mülkiyet bedelin ödenmiş olması veya güvence altına alınmış olması durumunda geçer. Ancak hiç causa olmaması durumunda ne olacaktır? Bu durumda mülkiyetin geçmeyeceği söylenmemektedir. Ancak aksi de söylenmemektedir (bkz. **OĞUZ** s. 54).

¹³ **TAHİROĞLU / ERDOĞMUŞ**, s. 53; **ÇELEBİCAN / KARADENİZ**, s. 174; **KOSCHAKER / AYİTER**, s. 141

¹⁴ Mancipatio, beş tanığın hazır bulunmasıyla yapılan ve mülkiyetin devredilmesindeki aleniyeti sağlayan işlemdir. Genellikle res mancipi (taşınmaz mallar) malların mülkiyetinin devrinde kullanılan yöntemdir. İn iure Cessio, dava şeklinde ortaya çıkan bir hukuki işleme dayanan mülkiyeti devir biçimidir. Bu kavramlarla ilgili daha geniş bilgi için bkz., **OĞUZ**, s. 49, 50; **ÇELEBİCAN / KARADENİZ**, s. 161, 164; **UMUR**, s. 131, 88; **KOSCHAKER / AYİTER**, s. 133,138.

C) CAUSA TRADITIONIS KAVRAMI

Romalı hukukçular *causa traditionis*'in tanımını yapmaktan kaçınmışlardır. Fakat genel olarak, *causa traditionis*, bir tarafın bir mal üzerindeki fiili hâkimiyeti, mülkiyeti, çeşitli sebeplerle diğer tarafa devretmesi şeklinde tanımlanabilir¹⁵. Bu sebepler, *causa credendi* (ödünç), *causa solvendi* (ifa sebebi) ve *causa donandi* (bağış) gibi çeşitli olabilirler. Daha önce de değinildiği üzere, *causa*, eşyanın teslimi (*traditio*) sırasındaki bir neden, saik anlamına gelmektedir. *Causa traditionis*'i oluşturan saik, teslim ile amaçlanan şeyi oluşturmalıdır. Örneğin satım, bağış, bir borcun ifası gibi *causalar* eşyanın teslimi amacına yönelik ilişkiler ortaya çıkarırlar. Buna göre, *causa*, mülkiyetin devrini hukuka uygun hale getiren ve malın fiziki varlığının devriyle birlikte gerçekleşen bir amaçtır¹⁶. Zira *traditio*'nun mülkiyeti devretmesini *causa* temin eder. Bu nedenle de *traditio*, *causa*'ya uymak durumundadır. Ama toplumsal ya da ekonomik ilişkide değil hukuki ilişkide varlık kazanmaktadır.

Causa traditionis'i esas itibariyle mülkiyetin devrini amaçlayan ve *traditio*'yu mülkiyetin devrini sağlayan bir hukuki işlem gerçekleştirmek için gerekli olan hukuki ilişkiler grubu olarak kabul etmek mümkün görünmektedir. Netice itibariyle, Roma hukukuna ilişkin metinler incelendiğinde *causa*'yı gerekli gören açıklamaların yanı sıra *causa*'nın varlığının gerekli olmadığını savunan metinler de vardır. *Causa*'nın gerekli görülmediği metinler diğerine göre öncelik arz etmektedirler¹⁷. Esasen Roma hukukundaki taşınır mülkiyetinin sebebe bağlılığı ile ilgili görüş ayrılıkları günümüz hukuk sistemleri açısından da kaynak mahiyetinde düşünülebilir. Roma hukukundaki bu çelişkili görüşler günümüz kanunlarında ve doktrinlerinde de birleştirilebilmiş değildir.

IV. BAZI HUKUK SİSTEMLERİNDE SORUNUN TARTIŞILMASI

A) ALMAN HUKUKUNDA SORUNUN TARTIŞILMASI

Bu hukuk sistemine göre, taşınır mülkiyetinin devredilmesi sebebe bağlı olmayan, soyut bir işlemdir¹⁸. Alman Medeni Kanunu'na göre, taşınır mülkiyetinin diğer tarafa geçmesi için malikin, malı diğer tarafa teslim etmesi ve tarafların mülkiyetin geçmesi konusunda anlaşmış olmaları gerekir. Alman

---

¹⁵ UMUR, s. 33; KOSCHAKER/AYİTER, s. 141; OĞUZ, s. 78 vd.

¹⁶ OĞUZ, s. 79; KOSCHAKER/AYİTER, s. 141.

¹⁷ OĞUZ, s. 80; KOSCHAKER/AYİTER, s. 141; KARAGÖZ, s. 114, 115; ERDOĞMUŞ, s. 59 vd; TAHİROĞLU/ERDOĞMUŞ, s. 51 vd; ÇELEBİCAN (KARADENİZ), s. 161 vd.

¹⁸ EDİS, s. 279; CANSEL, s. 336; Von TUHR, Eigentumsübetragung, s. 641; SCHWARZ, A.B., Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul 1948, s 166.

doktrini bu anlaşmayı bir tasarruf işlemi olarak görüp, aynî sözleşme (Dinglicher Vertrag) şeklinde ifade etmişlerdir¹⁹.

Aynî sözleşmeler, aynî haklar alanında etkilerini gösterir. Bunlarla aynî haklar ihdas, tadil ve özellikle nakledilirler. Aynî sözleşmenin, kendisine esas teşkil eden borç sözleşmesinden veya hukuki sebepten tamamen ayrı bir sözleşme olduğu ve böyle bir borç akti veya hukuki sebep mevcut olmasa dahi, bağımsız bir sözleşme olduğu savunulmaktadır²⁰.

Ancak aynî sözleşmelerin ve tasarruf işlemlerinin aynı şey olmadıklarını kabul etmek gerekir. Zira tasarruf muamelesi niteliğindeki bir işlem, örneğin alacağın temliki, aynî sözleşme mahiyetinde olmayabilir. Bazı durumlarda da, aynî sözleşme bir tasarruf muamelesidir. Tasarruf muameleleri aynî sözleşmeleri de kapsayan geniş bir kavramdır²¹. Alman Hukuk sisteminde taşınır mülkiyetinin devredilmesini sağlayan tasarruf muamelesinin aynı zamanda bir aynî sözleşme olduğu açık bir şekilde kabul edilmektedir. Alman Hukukunun bu konuda İsviçre/Türk Hukukundan farklılık gösterdiği nokta şudur: İsviçre/Türk Hukukunda kanun hükümlerinde açık bir şekilde ifade edilmemiş olsa bile, taşınır mülkiyetinin geçmesi için tasarruf muamelesine gerek vardır. Taahhüt muamelesi mülkiyeti geçirmeye tek başına yeterli

¹⁹ **SCHELLHAMMER**, s. 478; **WIELING**, s. 86; **BAUR/BAUR/STÜRNER**, s. 590; **Von TUHR** (Ayiter Çevirisi), s. 640; **Von GIERKE**, Julius, Das Sachenrecht des bürgerlichen Rechts, 4. Auflage, 1959, §. 31, I, 1; **CANSEL**, s. 334; Aynı sözleşme ile ilgili doktrinde yer alan tanımlardan bazıları şöyledir: Aynı hakları kurmaya, değiştirmeye ve özellikle de onları devretmeye yönelik, aynı haklara ilişkin akitlere aynı sözleşmeler denir. Bu nev'iden en önemli sözleşme, taşınırlarda zilyetliğin devrine lüzum gösteren mülkiyetin naklidir, (**Von TUHR**, Andreas (Çev. Cevat Edege), Borçlar Hukukunun Umumi Kısımı, C. 1-2, Ankara 1988, s. 137-138). Daha ayrıntılı bilgi için bkz., **HOWALD**, M., Der Dingliche Vertrag, Zürich 1946, s. 4 vd.; **ÖZ**, Turgut, Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme, İstanbul 1980, s. 198 vd.; **TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP**, s. 54 55; **ÖZDAMAR**, s. 402 vd.. Aynı sözleşmeye diğer örnekler alacağın temliki, borcun ibrası gösterilebilir, **EREN**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2003, s. 189 ve dnp. 10'da ki yazarlar; **OĞUZMAN**, Kemal/**ÖZ**, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2000, s. 44.

²⁰ **SCHELLHAMMER**, s. 478; **BAUR/BAUR/STÜRNER**, s. 590; **AYİTER**, Kudret, Medeni Hukukta Tasarruf Muameleleri, Ankara 1953, s. 32, 33 ve dnp. 132 deki yazarlar.

²¹ **HOWALD**, s. 19 vd; **AYİTER**, Tasarruf Muameleleri, s. 39

değildir²². Fakat, mülkiyetin intikalini sağlayan bu tasarruf işleminin Alman Hukukundaki gibi bir aynî sözleşme olup olmadığı hususu İsviçre/Türk Hukukunda tartışmalıdır²³. Aynî sözleşme kavramının Türk Hukukunda olmadığını savunanlar²⁴, aynî sözleşmenin soyutluk görüşünü kabul eden hukuk sistemlerinde sözkonusu olduğunu ve mülkiyetin intikalini sağlayan tasarruflî işlemin taahhüt işleminin aynen yerine getirilmesinden ibaret olduğunu iddia etmektedirler. Aynı görüşe göre, tasarruf işleminin dayandığı hukukî sebep bazen tek taraflı bir hukuki işlem olabilir (örneğin vasiyetname) bu nedenle de aynî sözleşmeden bahsedilemez.

Aynî sözleşmenin Türk Hukukunda varlığını kabul edenler ise şu fikirleri ileri sürmektedirler²⁵: Taraflar mülkiyeti geçirmek için önce bir taahhüt işlemi yaparlar. Ancak mülkiyetin intikali tasarruf işlemi ile sağlanır. Tasarruf işlemi yapılırken taraflar iradelerini karşılıklı olarak açıklayacaklardır. Genellikle bu anlaşma zımnen vardır ve zilyedlik nakledilirken her iki tarafça mülkiyetin devrinin de istenmiş olmasını ifade eder²⁶. Bu anlaşma, aynî sözleşmeyi meydana getirir.

Alman Hukukunda tasarruf muamelesinin gerçekleşmesiyle taşınır mülkiyetinin intikal edeceği kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle Alman hukukunda taşınmaz mülkiyetinin intikalinin sebebe bağlı olmadığı, soyut olduğu kabul edilmektedir²⁷.

B) FRANSIZ HUKUKUNDA SORUNUN TARTIŞILMASI

Fransız hukuk sistemine göre, muayyen bir taşınır eşyanın mülkiyetinin devri, akdin kurulmasıyla birlikte gerçekleşir. Mülkiyetin intikali için teslim gibi

---

²² SAYMEN/ELBİR, s. 393; HATEMİ/SEROZAN/ARPACI, s. 309; AYAN, s. 413, 414; MK. md.763'e göre, "Taşınır mülkiyetinin nakli için zilyedliğin devri gerekir".

²³ CANSEL, s. 350 vd.; OĞUZMAN/SELİÇİ, s. 550; Bu konu ile tartışmalar için bkz., ERTAŞ, s. 25; Von TUHR, s. 137, 138; İsviçre Hukukundaki durum için bkz., GAUCH, Peter / SCHLUEP, Walter R./JAEGGİ, Peter, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Band I, 6. Auflage, Zürich 1995, s. 290, 294, 299.

²⁴ ÖZDAMAR, s. 403 ve dnp. 24 deki yazarlar.

²⁵ ÖZDAMAR, s. 403.

²⁶ ÖZDAMAR, s. 403; CANSEL, s. 356; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 54, 55; AYAN, 415.

²⁷ CANSEL, s. 336; Bu konu ile ilgili olarak ayrıca bkz. BAUR/BAUR/STÜRNER, s.277.

ikinci bir muameleye gerek yoktur²⁸. Taşınır eşya, muayyen veya henüz mevcut değilse, akdin kurulması mülkiyetin intikalini gerçekleştirmez. Böyle durumlarda eşyanın ferdileştirilmesinden/ayrılmasından itibaren mülkiyet intikal eder²⁹. Fransız Hukuku, mülkiyetin iktisabını mümkün olduğu kadar borç sözleşmesiyle (taahhüt işlemi) birleştirmiştir³⁰. Taşınmazlarda söz konusu olan tapuya tescil, mülkiyeti devralan şahsa intikal ettirmeyip sadece üçüncü şahıslara karşı hukuki durumunu kuvvetlendirir. Mülkiyetin iktisabı, satış sözleşmesine istinad ettiği için satış sözleşmesinin geçersiz olması durumunda mülkiyetin geçmediği de kabul edilmelidir.

Fransız Hukukuna göre, taşınırlarda zilyedlik, mülkiyetin hukuki dayanağıdır³¹. Fransız Medeni Kanununun 2279. maddesine göre, bir şeyi kaybeden veya çaldıran kimse kayıp veya çalma tarihinden itibaren üç yıl içinde o şey kimin elinde ise ondan geri alabilir³². Satıcının, henüz uhdesinde bulunan mülkiyeti, istihkak davası ile ileri sürebilmesi gerekir. Misli mallara ilişkin borçlar hariç sebepsiz zenginleşmeye dayanan bir talep söz konusu olmamalıdır³³. Mülkiyetin intikalinin sebebe bağlı olduğu kabul edilmemiş olsaydı, sebepsiz zenginleşme davası açılabilirdi.

V. İSVİÇRE/TÜRK HUKUKUNDA SORUNUN TARTIŞILMASI

A) İSVİÇRE HUKUKUNDA

İsviçre Hukukunda taşınır eşyanın mülkiyetinin devredilmesinin sebebe bağlı bir işlem mi yoksa sebepten bağımsız soyut bir işlem mi olduğu ihtilaflıdır. Bazı yazarlara göre, taşınır eşyanın mülkiyetinin³⁴ geçerli bir şekilde

²⁸ EDİS, s. 281.

²⁹ EDİS, s. 283 ve dpn. 4'deki yazarlar

³⁰ CANSEL, s. 333; EDİS, s. 282; ÖZDAMAR, s. 410; Buna sözleşme ilkesi (vertraqprinzip) denmektedir. Bu ilke gereğince sözleşmenin kurulması ile devralan malik olur ve malın teslimi sadece devralan şahsı zilyet kılar.

³¹ EDİS, s. 282; Von TUHR, s. 635.

³² EDİS, s. 282.

³³ Fransız MK. md. 1376 vd. hükümlerinde, sebepsiz mal iktisabı talebini, Roma hukukunda olduğu gibi, sebepsiz yere verilen bir malın mülkiyetinin iktisap edilmiş olacağı esasına dayanarak düzenlemiştir. Kanunun, birbiriyle çelişen bu hükümlerinden sonra-sebepsiz zenginleşmeyle ilgili *condictio indebiti*'nin-borç olmayan bir şeyi hataen ödeyen kimsenin onu geri almak için açtığı dava-aynı veya şahsi bir talep olarak değerlendirilip, değerlendirilemeyeceği konusunda Fransız doktrininde önemli bir tartışma ortaya çıkmıştır. (bkz. ÖZDAMAR, s. 411; Von TUHR (Çev: Ayiter), s. 635 ve dpn. 6'daki yazarlar).

³⁴ REY, *Sachenrechts*, s. 359; GAUCH/SCHLUEP/JAEGGİ, Band I, s. 299.

devredilebilmesi için, devrin geçerli bir hukuki sebebe dayanması ve zilyetliğin karşı tarafa nakledilmesi gerekir. Taşınır eşya mülkiyetinin geçerli bir şekilde devredilmesi için aranan bu şartların sebebe bağlılık ilkesinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir³⁵. Bazı yazarlar³⁶, taşınmazlarda teslimin sebebe bağlı olmasını kıyasen taşınırlara da uygulamak istemişlerdir. Ancak taşınmazların mülkiyetinin kazanılması, taşınırlardan özü itibariyle oldukça farklı olduğu için bu görüş pek itibar görmemiştir³⁷. İsviçre hukukunda, taşınır mülkiyetinin intikalinde soyutluk görüşünü savunanlar³⁸, bu hukuk sisteminde sebepsiz zenginleşme davasına yer verilmiş olmasını kendi görüşlerine dayanak gösterirler. Sebepsiz zenginleşme durumunda, teslim alanın sebepsiz iktisabından doğan bir durum söz konusudur. Şayet teslim, sebebe bağlı olsaydı, teslim alan mülkiyeti kazanmamış ve dolayısıyla zenginleşmemiş olurdu. Bu nedenle taşınmazlarda sebepsiz zenginleşme davası olmadığı gibi, taşınırlar için de sebepsiz zenginleşme davası söz konusu olmayacaktır.

B) TÜRK HUKUKUNDA

1) Taşınır Mülkiyetinin İntikalinde Soyutluk Görüşü

a) Genel Olarak

Taşınır mülkiyetinin intikalini gerçekleştirecek olan tasarrufi muamelenin geçerli bir hukuki sebebe dayanması gerektiği konusunda Medeni Kanun açık bir hüküm sevk etmemiştir. Halbuki taşınmaz mülkiyetinin intikali açısından MK açıkça tasarrufi muamelenin geçerli bir hukuki sebebe dayanması gerektiğini kabul etmiştir³⁹. MK. m. 1024'e göre, tescilin dayandığı borç

³⁵ **REY**, Sachenrechts, s. 359; Sebebe bağlıdır diyen yine **GAUCH/SCHLUEP/JAEGGI**, s. 290, 299.

³⁶ **Von TUHR**, Çev. Ayiter, s. 162 ve dpn. 81'deki yazarlar

³⁷ Taşınmazlarda mülkiyetin iktisabı, tapu sicil memurunun resmi muamelesi dışında, yalnızca borç sözleşmesine dayanır. Bu sözleşme tarafların nakil konusunda iradelerini ortaya koydukları, hukuki muamele şeklindeki yegane olaydır. Bu nedenle bunun geçerli olup olmaması mülkiyetin nakli hususunda kesin bir etkiye sahiptir. Taşınırlarda ise borçlandırıcı bir etki meydana getiren satım sözleşmesi yanı sıra teslim denilen ikinci bir muamele söz konusudur. Teslim, satım sözleşmesinin gerçekleştiremediği, mülkiyetin naklini gerçekleştirir, (**Von TUHR**, Mülkiyetin Nakli s. 162, 163).

³⁸ **Von TUHR**, Mülkiyetin Nakli, s. 162,163.

³⁹ **ERTAŞ**, s. 256; **CANSEL**, Mülkiyetin İlliliği, s. 336, 351; **OĞUZMAN/SELİÇİ**, s. 540; **AYAN**, s. 107, 108; 1. HD., 10/04/1989 E. 1989/2585, K. 1989/4417, "Taşınmaz malların mülkiyetini devreden işlemler sebebe bağlıdır. Sebebe dayamayan bir işlemle mülkiyetin devredilmesi durumunda Medeni Kanunun 931. maddesinden yararlanılmasına imkan

ilişkisindeki sakatlık, mülkiyetin geçmesine engel teşkil edecektir. Buna tescilin sebebe bağlılığı ilkesi adı verilir⁴⁰. Geçersiz bir borç ilişkisine istinaden yapılan tescil bir yolsuz tescildir ve böyle bir tescil mülkiyetin intikalini geçirmez. Kanun koyucu taşınmazlar için bu şekilde açık bir hüküm sevk etmiş ancak taşınır olarak herhangi bir hüküm koymamıştır. Bu nedenle de konu doktrinde ve mahkeme içtihatlarında tartışılmaktadır.

Taşınır mülkiyetinin intikalinin soyut olduğunu savunan görüş, mülkiyetin intikaline sebep teşkil eden borç münasebetindeki sakatlığın tasarrufi muamelesinin geçerliliğine etki etmeyeceğini ileri sürmektedir⁴¹. Bu görüşe göre, taşınmazlarda olduğu gibi taşınır mülkiyetinin devrinin de, sebebe bağlı olduğu kabul edilirse Borçlar Kanununda düzenlenmiş bulunan sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanma alanı oldukça daralacaktır. Ayrıca yine borç olmayan şeyin ifasına ilişkin BK. m. 62 hükmünün varlığı da manasız kalacaktır.

b) Soyutluk Görüşünün Gerekçeleri

aa) Hukuki İşlemlerde Güven'in Temini

Geçerli bir hukuki sebep olmadan, taşınır mülkiyetini nakletmek üzere bir tasarruf muamelesi yapılmışsa soyutluk görüşü dikkate alındığında mülkiyeti iktisap eden korunmuş olur. Fakat sebebe bağlılık görüşü kabul edilir ve hukuki sebep geçerli olmadığı için tasarruf muamelesiyle mülkiyet intikal etmez görüşü kabul edilirse, devreden şahıs korunmuş olur. Çünkü soyutluk görüşünün kabul edilmesi durumunda devralan mülkiyeti kazanmaktadır. Buna karşılık, sebebe bağlılık görüşü kabul edilirse, devreden, mülkiyet hakkını kaybetmemektedir.

Taşınır mülkiyetinin intikalinde güveni temin etmek için mülkiyeti iktisap edenin korunması ve dolayısıyla soyutluk görüşünün kabul edilmesi gerekmektedir. Bu sayede mülkiyeti iktisap edecek olanların kendilerinden öncekilerin mülkiyeti geçerli bir hukuki sebebe dayanarak iktisap edip etmediklerini araştırma külfeti söz konusu olmayacaktır. Fakat bu görüş, kötü niyetli devralanları da koruyabileceği yönüyle eleştirilmiştir. Örneğin A, B' ye bir taşınır malı satıp teslim ediyor. A, sonradan hileye maruz kaldığını, B tarafından aldatıldığını anlıyor. Soyutluk görüşüne göre, A, malın mülkiyetini kaybetmiştir ve B'ye karşı sadece sebepsiz zenginleşme davası açma imkanına

yoktur", (YKD. 1989, C.XV, S. 11, s. 1541); **GÜRSOY/EREN/CANSEL**, s. 473.

⁴⁰ **OĞUZMAN/SELİÇİ**, s. 540; **AYAN**, s. 108 ve dnp 19.

⁴¹ **ARSEBÜK**, Esat, Borçlar Hukuku, Ankara 1950, s. 213; **SUNGURBEY**, İsmet Borç İkrarı ve Borç Vaadi, İstanbul 1950, s. 85; **ARSLANLI**, Halil, Ticari Bey, İstanbul 1952, s. 629; **OĞUZMAN/SELİÇİ**, s. 540; **ULUSAN**, İlhan, İyiniyetli Sebepsiz Zenginleşmenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu, İstanbul 1984, s. 20-21; **Von TUHR**, Mülkiyetin Nakli, s. 164.

sahiptir. Eğer, B bu taşınır malı, A ile B arasındaki sözleşmede hileye vakıf olan kötünietli C'ye satmışsa C de mülkiyeti kazanacaktır. Halbuki sebebe bağlılık görüşü kabul edilmiş olsaydı, taşınır malın mülkiyeti ne B'ye ne de C'ye geçmemiş olurdu. A ise her ikisine de istihkak davası açma imkânına sahip olurdu şeklinde soyutluk görüşü eleştirilmiştir⁴².

bb) Sebepsiz Zenginleşme Hükümlerinin Uygulama Alanının Daralması

Soyutluk görüşünün diğer bir gerekçesi de bu görüşün kabul edilmemesi durumunda sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümlerin uygulama alanının oldukça daralacağıdır. Hatta, bu görüş yanlıları⁴³, BK. m. 62 vd. hükümlerinin soyutluk görüşü esas alınarak düzenlendiğini savunur. Sebebe bağlılık görüşünün kabulüyle bu hükümlerin anlamını yitireceği savunulmaktadır. Çünkü BK. m. 62 “Borçlu olmadığı şeyi ihtiyariyle veren kimse hataen kendisini borçlu zannederek verdiğini ispat etmedikçe onu istirdat edemez” hükmüyle, iadenin istihkak davası ile değil sebepsiz zenginleşme davası ile mümkün olabileceğini ifade etmek istemiştir. Bu görüşü savunanlara göre, kanun koyucu taşınır mülkiyetinin intikalini sebebe bağlı kabul etseydi, teslim alan mülkiyeti iktisap etmemiş ve zenginleşmemiş olurdu. Dolayısıyla kanun koyucunun da, mülkiyetin soyut bir tasarruf muamelesiyle intikal edeceğini öngörerek hareket etmiş olduğu kabul edilmelidir.

cc) Kanunda Hüküm Bulunmaması

Taşınır mülkiyetinin intikalinin soyut olduğunu savunanların diğer bir gerekçesi de şudur: Kanun koyucu taşınmaz mülkiyetinin intikalinin sebebe bağlı olduğunu MK. m. 1023 ve 1024 gibi hükümlerle açıkça kabul etmiştir. Buna karşılık taşınır mülkiyetinin intikaline ilişkin hükümlerde sebebe bağlılık yönünde hiçbir görüş ortaya konulmamıştır. Taşınmaz mülkiyetinin intikalinin sebebe bağlılığını netice veren hükümlerin mefhumu muhalifinden yola çıkılırsa, taşınmazlarda kabul edilen bu sistemin taşınırlarda kabul edilmediği neticesi ortaya çıkar. Buna karşı çıkan sebebe bağlılık görüşünün taraftarları⁴⁴,

---

⁴² **CANSEL**, Mülkiyetin İlliği, s. 342; **ÖZDAMAR**, s. 415; **EDİS**, s. 294. Burada A, süresi içinde hile hükümlerine dayanarak sözleşmenin iptali yoluna da gidebilir.

⁴³ **ARSEBÜK**, s. 213; **SUNGURBEY**, s. 85; **ARSLANLI**, s. 629; **OĞUZMAN/SELİÇİ**, s. 540; **ULUSAN**, s. 20-21; **Von TUHR**, Mülkiyetin Nakli, s. 164; **SEROZAN**, Taşınır Eşya, s. 200, 201.

⁴⁴ **VELİDEDEOĞLU**, H.Veldet, Türk Medeni Hukuku, İstanbul 1963, s. 742; **SCHWARZ**, A.B., Borçlar Hukuku, İstanbul 1948, s. 238; **TANDOĞAN**, Haluk, Borçlar Hukuku Ders Notları, Ankara 1966, s. 73,74; Sebebe bağlılık

MK. m. 763'de taşınır mülkiyetinin intikali bakımından açık bir ifade kullanılmamasını bilerek iyi niyetle alınmış bir tutum olarak değerlendirmektedirler. Ayrıca yine bu görüş taraftarlarına göre, aksi ile kant yoluyla neticeye varılabilen hallerde kıyas yapılması da mümkündür. Binaenaleyh kanun koyucu taşınmaz mülkiyetinin intikalinde sebebe bağlılığı kabul etmişse taşınır mülkiyetinin intikalinde de kanun koyucunun farklı düşünmesini zorunlu kılan bir sebep yoktur.

dd) İspat Kolaylığı

Taşınır mülkiyetinin soyut tasarruf muamelesiyle geçmesini kabul edenlerin diğer bir gerekçesi de ispat külfeti açısından dır. Buna göre, mülkiyet soyut bir tasarruf muamelesiyle geçeceğine göre, iktisap edenin borçlandırıcı muamelenin geçerliliğini ispat zorunluluğu da olmayacaktır. Buna karşı çıkanlar ise soyutluk sisteminin zannedildiği gibi ispat kolaylığı getirmeyeceğini savunurlar.

2) Taşınır Mülkiyetinin İntikalinde Sebebe Bağlılık Görüşü

a) Genel Olarak

Taşınır mülkiyetinin intikalinin geçerli bir hukuki sebebe dayanması (sebebe bağlılık) gerektiğini savunanlar⁴⁵, şu görüşleri ileri sürmüşlerdir; Soyutluk görüşünün kabulü durumunda geçerli bir borçlandırıcı işlem olmasa da sadece tasarruf işlemiyle mülkiyetin intikal edeceği neticesi ortaya çıkmaktadır. Fakat bu şekilde mülkiyetin kazanılmasının sosyal yaşamın gerekleriyle ters düştüğü söylenebilir. Zira hiç kimse, hiç düşünmediği bir şekilde malını başkasına devretmiş sayılmak istemez. Taşınır mülkiyetinin soyut tasarruf işlemiyle geçirilmesi biçimi, Medeni Kanunun yapısına, sosyal gereksinimlere ve hukuki güvenliğe uygun düşmemektedir. Tıpkı taşınmazlarda olduğu gibi taşınır mülkiyetinin intikalinde de geçerli bir hukuki sebep olmalıdır.

Bundan başka soyutluk görüşünün kabulü durumunda taşınır mal elinden çıkmış olan malik, borçlandırıcı işlem geçerli değilse, ancak iktisap edenin elinde mal aynen mevcut ise sebepsiz zenginleşme davasıyla malın iadesini isteyebilir. Eğer malı elinden çıkarmışsa zenginleştiği miktarı talep edebilir. Hiç zenginleşmemişse, malik hiçbir şey talep edemez. Bütün bunlar soyutluk görüşünün kabul edilmesinin getireceği olumsuz neticelerdir. Yine taşınır mülkiyetinin intikalinde soyutluğu savunanlar mülkiyetin intikalini gerektiren borçlandırıcı muamelenin hile ile yapılması durumunda görüşlerine

---

ilkesinin soyutluk ilkesine üstün tutulması gerekir. **EREN**, s. 182; **GAUCH/SCHLUEP/JAEGGİ**, Band I, s. 290.

⁴⁵ **VELİDEDEOĞLU**, s. 742; **SCHWARZ**, s. 238; **TANDOĞAN**, s. 73,74; Sebebe bağlılık ilkesinin soyutluk ilkesine üstün tutulması gerekir görüşü için bkz. **EREN**, s. 182; **GAUCH/SCHLUEP/JAEGGİ**, Band I, s. 290.

bir istisna getirerek, tasarruf muamelesinin mülkiyeti intikal ettirmeyeceğini kabul ederler. Ancak borçlandırıcı muamelesinin ikrah nedeniyle gerçekleşmesi durumunda soyut tasarruf muamelesiyle mülkiyetin intikal edip etmeyeceği tartışmalıdır⁴⁶.

Tehdit altında yapılan borçlandırıcı muameleyle ilgili aynı belirsizlik, ahlaka aykırı temelde yapılan bir borçlandırıcı işlem için de söz konusudur. Netice itibarıyla soyutluk sisteminde soyut tasarruf muamelesinin hangi hallerde mülkiyeti geçireceği veya geçirmeyeceği net değildir. Diğer bir ifadeyle borçlandırıcı muameleyle tasarruf muamelesinin ne zaman bir arada düşünüleceği veya ne zaman ayrı ayrı mütalaa edileceği konusunda da görüş birliği yoktur⁴⁷. Sebebe bağlılık görüşüne göre, taşınmazlarda olduğu gibi taşınır mülkiyetinde de mülkiyetin intikali için geçerli bir hukuki sebebin mevcudiyeti şarttır. Taraflar geçerli bir borçlandırıcı muameleyi hiç dikkati nazara almadan soyut tasarruf muamelesiyle mülkiyetin geçeceğine dair anlaşma yapamazlar.

b) Sebebe Bağlılık Görüşünün Gerekçeleri

aa) İyiniyetin Korunması

Tasarruf muamelelerinde mülkiyeti devralan şahsın veya iyiniyetli üçüncü kişilerin korunması bakımından soyutluk fikrinin kabul edilmesinin zorunluluğu görüşü MK.'nin iyiniyetli müktesibin korunması için hükümler sevk etmesinden sonra geçerliliğini kaybetmiştir. MK.'da bu şekilde hükümler söz konusu olmasaydı soyutluk görüşünün gerekçesi makul gelebilirdi. Kaldı ki, soyutluk görüşünde çok aşırı bir koruma olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Çünkü bu görüşün kabul edilmesi durumunda hem iyiniyetli hem de kötüniyetli devralanlar korunmaktadırlar. Bu durum hakkaniyetle bağdaşmaz. Ayrıca sebebe bağlılık görüşünü kabul edenler, soyutluk sisteminde savunulan hukuki işlemlerde güven ilkesinin, sebebe bağlılık sisteminde de iyi niyetin korunması ile temin edilebileceğini iddia ederler. Buna göre yukarıdaki örnekte son müktesip C iyiniyetli ise, A ile B arasındaki sözleşmenin geçersiz olduğunu bilmiyor ve bilmesi de gerekmiyorsa ve aynı zamanda B'nin malik olmadığını bilmiyorsa, taşınır mülkiyetini kazanır. Hatta bu iki sistem kıyas edildiğinde, iyiniyetin önemli rol oynadığı sebebe bağlılık sisteminde, iyi niyetli üçüncü şahıs geçerli bir hukuki sebep mevcut olmasa da taşınır mülkiyetini iktisap edebilmektedir. Böyle bir durumda iyiniyetli üçüncü şahsa karşı devreden şahıs ne istihkak davası ne de sebepsiz zenginleme davası açabilmektedir⁴⁸. Görülüyor

---

⁴⁶ CANSEL, s. 349 ve dpn. 63.

⁴⁷ CANSEL, s. 349 dpn. 66.

⁴⁸ İyi niyetli üçüncü şahıs değil de, bizzat sözleşmenin tarafı olan (A-B örneğinde B gibi) şahıs söz konusu olursa, aralarındaki sözleşme herhangi bir nedenle

ki sebebe bağıllık sisteminde kabul edilen iyi niyetle mülkiyetin iktisabı soyutluk görüşüne oranla hukuki işlemlerde daha fazla güven, emniyet sağlamaktadır. Soyutluk görüşünün güven ilkesini karşı görüştekiler bu şekilde eleştirmektedirler.

bb) İspatı Güçleştirme

Soyutluk görüşü, iddia edildiği gibi ispat kolaylığı getirmez. Aksine ispatı güçleştirir. Zira sebebin batıl olmasının mülkiyetin intikalini de batıl kıldığı hallerin ayırt edilmesi oldukça zordur. Örneğin, devreden korku, hile ve tehditle borç yükleyen muamelede rızasını beyan ettiği farz edilirse, bu korku, hile ve tehdit hallerinin tasarruf muamelesine de sirayet edip etmediğini söylemek zordur⁴⁹.

cc) Sebepsiz Zenginleşme Hükümlerinin Uygulama Alanına İlişkin İtiraz

Sebebe bağıllık görüşünü savunan yazarlar, sebebe bağıllık görüşünün benimsenmesi durumunda sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulama alanının daralacağı itirazını doğru bulmamaktadırlar. Bunlara göre, sebebe bağıllık görüşü kabul edilse de sebepsiz zenginleşme hükümleri çok geniş bir uygulama, alanına sahiptir⁵⁰. Örneğin taşınır mal aynen mevcut değilse, tüketilmiş veya iyiniyetli müktesibe devredilmişse artık istihkak davası değil sebepsiz zenginleşme davası açılır. Bundan başka tam bir mücerret borç vaad

---

geçerli olmazsa, iyi niyetli olmak şartıyla taşınır mülkiyetini ancak beş yıllık zaman aşımı süresinin sonunda elde edebilir (AYAN, s. 418; AKINTÜRK, Turgut/AKİPEK, Jale, Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, I. Cilt Ankara 2002, s. 162 vd; AYAN, Mehmet Medeni Hukuka Giriş, Konya 2007, s. 147 vd).

⁴⁹ EDİS, s. 294 ve dpn. 37.

⁵⁰ İstihkak davası, sebepsiz zenginleşme davasını önler, (TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 735; OĞUZMAN/ÖZ, s. 714; AYAN, Mehmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Konya 2007, s. 249,250; SEROZAN, Rona (Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Arpacı ile birlikte) Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, İstanbul 1998, s. 283; AKINCI, Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, Konya 2003, s. 190 vd). Zira davacının mülkiyet hakkının mevcut olduğu yerde, davalının sebepsiz zenginleşmesi söz konusu olamaz. Yine sebepsiz zenginleşme davası, mülkiyet hakkının karşı tarafa haklı bir sebep olmaksızın geçmiş olduğu hallerde açılabileceği için, mülkiyet (istihkak) davasının açılabileceği hallerde de sebepsiz zenginleşme davası açılmaz, çünkü mülkiyet hakkı karşı tarafa geçmemiştir. (EREN, s. 840; ÖZ, Sebepsiz Zenginleşme, s. 60 vd).

edilmesi veya eda edilmesi⁵¹ taşınır malın başka bir şeyle birleştirilmesi, karıştırılması hallerinde de sebepsiz zenginleşme davası açılır. Bunların yanı sıra BK. ve MK.'nin pek çok yerinde (BK m. 39/son, 117/II, 244/1; MK. m. 122/II, 452/I, 548/II, 604/II gibi) sebepsiz zenginleşme davasına yollamalar yapılmıştır. Netice itibarıyla bu örnekler sebebe bağlılık görüşünün kabulü durumunda sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulama alanının daralacağı itirazını bertaraf etmeye yetecektir⁵².

dd) Teslim'in Sadece Mülkiyetin Naklinde Kullanılmaması

Mülkiyetin intikali için başvuru olan zilyedliğin devri, başka birtakım hukuki muamelelerde de karşımıza çıkmaktadır. Örneğin taşınır rehninde, ariyette, vadiada ve real akıtlarda zilyetliğin devri zorunludur. Bütün bu durumların hukuki mahiyetini belirleyen en önemli husus, zilyedliğin devrinin dayandığı hukuki sebeptir. Soyutluk görüşü kabul edilir ve zilyedliğin devrinin mülkiyetin intikalinde sebepten bağımsız olduğu düşünülürse, söz konusu hukuki durumları birbirinden ayırt etmemizi sağlayacak en önemli kriterden yoksun kalırız. Bu nedenle, zilyedliğin devri mülkiyetin intikalinde sebebe bağlı bir işlem olarak kabul edilmek zorundadır.

3) Sebebe Bağlılık veya Soyutluk Görüşünün Kabul Edilmesi Durumunda Ortaya Çıkacak Neticeler

a) Mülkiyetin İntikali Bakımından Ortaya Çıkan Neticeler

Eğer, sebebe bağlılık ilkesi kabul edilecek olursa, geçerli bir hukuki sebebe dayanmadan teslim alınan taşınır malın mülkiyeti karşı tarafa geçmeyecektir. Çünkü tasarruf muamelesinin mutlaka geçerli bir hukuki sebebe dayanması gerekir. Tasarruf muamelesi böyle bir sebebe dayanmadan gerçekleştirilen teslimlerde, devreden, teslim ettiği malı, istihkak davası açarak geri alabilir (MK. m. 683/II). İİK. m. 96 gereğince de, eğer teslim edilen taşınır mal, karşı tarafın elinde iken haczedilmiş olursa, devreden taraf, icra dairesine istihkak iddiasını bildirebilir. Yine İİK. m. 228 uyarınca, teslim alan taraf iflas etmiş olursa, devreden, istihkak talebiyle iflas masasına başvurabilir.

Bütün bunlara karşılık, taşınır mülkiyetinin intikalinin soyut olduğu kabul edilecek olursa, taşınır malın teslimiyle karşı taraf mülkiyeti kazanacaktır.

---

⁵¹ **ARIK**, Fikret, Mücerret Alacaklar Nazariyesine Dair, BK. Md. 17 hakkında Kısa bir İnceleme Adalet Ceridesi 1943, C. 34, S. 1, s. 15.

⁵² Medeni Kanunun sebebe bağlılık ilkesini kabul etmesi neticesinde mülkiyet ve alacak haklarına ilişkin sebepsiz zenginleşme davası açma imkanı son derece daralmıştır, görüşü için bkz., **EREN**, s. 840; Ayrıca Hukuki sebebi olmaksızın devredilen şeylerin karıştırılmasından dolayı açılacak zenginleşme davası olmadığı yönündeki iddiaların haklı olmadığına dair bkz., **EREN**, s. 284.

Tasarruf işleminin temelinde yatan sebep muteber olmasa dahi netice değişmeyecektir. Böyle bir durumda, taşınır malı teslim eden taraf, karşı tarafa ancak sebepsiz zenginleşme davası açabilecektir. Soyutluk görüşünün kabulü durumunda, malı teslim alan tarafın iflas etmesi söz konusu olursa, devreden taraf istihkak talebiyle iflas masasına başvuramaz⁵³.

b) İstihkak Davası ve Sebepsiz Zenginleşme Davasının Hükümleri Bakımından Ortaya Çıkan Neticeler

İstihkak davası ve sebepsiz zenginleşme davası ile taşınır malın mülkiyetinin geri alınması söz konusu olmaktadır. Ancak istihkak davasının açılabilirdiği durumlarda, davacı zaten mülkiyeti kaybetmiş değildir. Sebepsiz zenginleşme davasında ise taşınır malın mülkiyeti karşı tarafa geçmiş olduğundan, davacı taşınır üzerinde mülkiyet hakkını yeniden kazanır⁵⁴. Taşınır malı teslim alan taraf, bunu iyiniyetli gerçekleştirmişse, gerek sebepsiz zenginleşme davasında gerekse istihkak davasında taşınır malın hasara uğramasından veya telef olmasından dolayı sorumlu tutulamaz (MK. m. 993/son). Buna karşılık iyiniyetli zilyet, taşınır malın iadesini isteyen kimseden, taşınır için yapmış olduğu zorunlu ve faydalı masrafları ödemesini isteyebilir (MK. m. 994). Bu masraflar ödenmedikçe mal üzerinde satış hakkı vermeyen eksik hapis hakkını kullanabilir⁵⁵.

Söz konusu davalar arasında semereler açısından da farklılık vardır. Sebepsiz zenginleşme davası açılmışsa davalı, taşınırdan elde ettiği semerelerden dolayı da zenginleştiğinden, bunları iade etmek zorundadır. İstihkak davası açılmışsa, davalı elde ettiği semerelerden dolayı sorumlu değildir. Fakat talep ettiği zorunlu ve faydalı masraflara mahsup edilebilir.

⁵³ A, B'ye taşınır malı teslim eder ve B'de bunu C'ye bağışlarsa, soyutluk görüşünün kabul edilmesi durumunda bile, A, B'ye karşı sebepsiz zenginleşme davası açamayacaktır. Çünkü B malı bağışlayarak elinden çıkarmış herhangi bir ivaz elde etmemiştir. Bu nedenle de zenginleşmemiştir. A, C'ye karşı da sebepsiz zenginleşme davası açamayacaktır. Çünkü soyut tasarruf muamelesiyle taşınır mal B'nin mülkiyetinde iken C'ye geçmiştir. A'nın mülkiyetinde olmayan bir mal, kendisini fakirleştiremeyecektir (bkz. **CANSEL**, s. 339). Bununla birlikte BGB, bu kurala istisna getirmiş ve A'nın sebepsiz zenginleşme davası açarak taşınırın mülkiyetinin iadesini C'den isteyebileceğini kabul etmiştir (bkz. **CANSEL**, s. 339 ve dpn. 3).

⁵⁴ Bu durumu şu şekilde ifade etmek de mümkündür. İstihkak davası zilyedliği, sebepsiz zenginleşme davası ise mülkiyet hakkını yeniden tesis eder. Ayrıca istihkak davası aynı nitelikte bir dava iken sebepsiz zenginleşme davası şahsi nitelikte bir davadır (bkz. **CANSEL**, s. 340; **ÖZDAMAR**, s. 416).

⁵⁵ **CANSEL**, s. 340; **CANSEL**, Erol, Türk Hususi Hukukunda Hapis Hakkı, Ankara 1961, s. 166 vd.

Taşınır malı teslim alan taraf kötüniyetli ise yani tasarruf işleminin geçerli bir hukuki sebebe dayanmadığını bilerek mülkiyeti kazanmışsa, aleyhine istihkak davası açıldığında taşınır malı iade ve her türlü zararı tazmin ve elde ettiği veya elde etmeyi ihmal ettiği semereleri de ödemek zorundadır. Buna karşılık taşınır malı kötüniyetle teslim alan tarafa karşı sebepsiz zenginleşme davası açılırsa, davalı elinde kalanı iade etmekle yükümlüdür⁵⁶.

VI. SONUÇ

Taşınır mülkiyetinin devrine yönelik gerçekleştirilen tasarruffi işlemin soyut olduğunu veya sebebe bağlı olduğunu kabul etmek etkisini şu noktada gösterir: Eğer sebebe bağlılık görüşü kabul edilirse, mülkiyetin devri geçerli bir sebebe dayanmıyorsa devreden, malik olarak kalmaya devam edecek ve malın zilyedine karşı istihkak davası açabilecektir. Soyutluk görüşü kabul edilecek olursa mülkiyetin devri geçerli bir sebebe dayanmasa bile devralan mülkiyeti kazanmış olacaktır fakat devralanın bu kazanımı sebepsiz zenginleşme teşkil edecektir. İstihkak davası aynı bir dava olup herhangi bir zamanaşımı süresi ile sınırlandırılmamıştır. Sebepsiz zenginleşme davası ise BK. m. 66 da ifade edilen zamanaşımı süresi ile sınırlandırılmıştır. Sebebe bağlılık görüşü devredeni korumakta iken soyutluk görüşü devralanı korumaktadır. Zaten hukuken yeterince korunan devredeni bir de sebebe bağlılık ilkesiyle korumak gereksizdir. Kanaatimizce bu bağlamda taşınır mülkiyetinin devredilmesinde soyutluk görüşü kabul edilebilir. Ayrıca soyutluk görüşünün kabulü alışveriş hayatında istikrarı da sağlamaktadır. Soyutluk görüşünün, eleştiriye açık tarafları olmasına rağmen, pratik faydaları gözönüne alındığında sebebe bağlılık görüşüne tercih edilebilir mahiyette olduğu anlaşılmaktadır.

---

⁵⁶ Kötü niyetli teslim alana karşı sebepsiz zenginleşme davası açılması durumunda, teslim alan taşınır malı teslim edeceğini bilerek, kötü niyetli elinden çıkarmışsa, taşınır malın tamamını iade etmek zorundadır. İstihkak davasından farklı olarak, teslim alan taraf, iade zamanında malda mevcut olan fazlalık oranında yaptığı faideli masrafları da isteyebilir. İstihkak davasında kötü niyetli zilyede, lüks masrafları isteme hakkı tanınmadığı halde sebepsiz zenginleşme davasında mala zarar vermeden alma imkanı tanınmıştır (CANSEL, s. 340, 341).

BİBLİYOGRAFYA

- AKINCI**, Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, Konya 2003.
- AKINTÜRK**, Turgut/**AKİPEK**, Jale, Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, I. Cilt Ankara 2002.
- ARSEBÜK**, Esat, Borçlar Hukuku, Ankara 1950.
- ARSLANLI**, Halil, Ticari Bey, İstanbul 1952.
- AYAN**, Mehmet Medeni Hukuka Giriş, Konya 2007 (Giriş).
- AYAN**, Mehmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Konya 2007 (Borçlar).
- AYAN**, Mehmet, Eşya Hukuku, Mülkiyet, C.II, Konya 2000.
- AYİTER**, Kudret / **KOSCHAKER**, Paul, Roma Özel Hukukunun Ana Hatları, İzmir 1993.
- AYİTER**, Kudret, Medeni Hukukta Tasarruf Muameleleri, Ankara 1953.
- BAUR**, Fritz/**BAUR**, Jürgen/**STÜRNER**, Rolf, Sachenrecht, München 1999.
- CANSEL**, Erol, Taşınır Mülkiyetinin Geçişinin İlliliği Meselesi ve Aynı Sözleşme Kavramı, İmran Öktem Armağanı, Ankara 1970, s. 333-359.
- CANSEL**, Erol, Türk Hususi Hukukunda Hapis Hakkı, Ankara 1961 (Hapis Hakkı).
- CELEBİCAN KARADENİZ**, Özcan, Roma Eşya Hukuku, Ankara 2000.
- DURAL**, Mustafa, Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1981.
- EDİS**, Seyfullah, Taşınırlarda Mülkiyetin İntikali-Hususiyle İlliyet Meselesi, AÜHFD., C. 14, 1957, S. 1-4, s. 278-299.
- ERDOĞMUŞ**, Belgin, Roma Eşya Hukuku, İstanbul 2000.
- EREN**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2003.
- ERTAŞ**, Şeref, Eşya Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2002.
- GAUCH**, Peter / **SCHLUEP**, Walter R./**JAEGGİ**, Peter, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Band I, 6. Auflage, Zürich 1995.
- GÜRSOY**, Kemal T./**EREN**, Fikret / **CANSEL**, Erol, Türk Eşya Hukuku, 2. Baskı, Ankara 1984.
- HATEMİ**, Hüseyin/**SEROZAN**, Rona/ **ARPACI**, Abdülkadir, Eşya Hukuku, İstanbul 1991.
- HOWALD**, M., Der Dingliche Vertrag, Zürich 1946.
- KARAGÖZ**, Havva, Traditio'nun Tarihsel Gelişimi ve Constitutum Possessorium (Zilyetlik Anlaşması), İstanbul 2001.
- OĞUZ**, Arzu, Roma Hukukunda Mülkiyetin Devir İşlemlerinden Biri olan Traditio'nun Sebebe Bağlılığı (Justa Causa Traditionis), AÜHFD. 1998, C. 47, S.1-4, s. 49-83.

- OĞUZMAN**, Kemal / **SELİÇİ**, Özer, Eşya Hukuku, 7. Bası, İstanbul 2002.
- OĞUZMAN**, Kemal/**ÖZ**, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1995.
- ÖZ**, Turgut, Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme, İstanbul 1980.
- ÖZDAMAR ÇELİKTAŞ**, Demet, Aynı Sözleşme ve Aynı Sözleşmeye Benzer Ya da Onunla Bağlantılı Bazı Kavramların Karşılaştırılması, Yargıtay Dergisi, Temmuz 2000, S. 3, s. 399-418.
- REY**, Heinz, Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum, Band I, Bern 1991.
- REY**, Heinz, Perspektiven des Fernwärmelieferungsvertrages, in Innominat verträge, Festgabe zum 60. Geburtstag von W.R. Schlupe, Zürich 1988.
- SAYMEN**, Ferit H. / **ELBİR**, Halit K., Türk Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1963.
- SCHELLHAMMER**, Kurt, Sachenrecht, 2. neu bearbeitete Auflage, Heidelberg 2005.
- SCHWARZ**, A.B., Borçlar Hukuku, İstanbul 1948.
- SEROZAN**, Rona, Taşınır Eşya Hukuku, İstanbul 2002 (Taşınır Eşya).
- SEROZAN**, Rona (Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Arpacı ile birlikte) Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, İstanbul 1998.
- SUNGURBEY**, İsmet Borç İkrarı ve Borç Vaadi, İstanbul 1950.
- TAHİROĞLU**, Bülent / **ERDOĞMUŞ**, Belgin, Roma Hukuku Meseleleri, İstanbul 2001.
- TANDOĞAN**, Haluk, Borçlar Hukuku Ders Notları, Ankara 1966.
- ULUSAN**, İlhan, İyiniyetli Sebepsiz Zenginleşmenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu, İstanbul 1984.
- UMUR**, Ziya, Roma Hukuku Lügati, İstanbul 1983.
- VELİDEDEOĞLU**, H.Veldet, Türk Medeni Hukuku, İstanbul 1963.
- Von GIERKE**, Julius, Das Sachenrecht des bürgerlichen Rechts, 4. Auflage, 1959.
- Von TUHR**, Andreas (Çev. Cevat Edege), Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C. 1-2, Ankara 1988.
- Von TUHR**, Andreas (Çeviren Kudret Ayiter), İsviçre Hukukuna Göre mülkiyetin Nakli AÜHFD. 1948, C. 5, S. 1-4, s. 154-166.
- WIELING**, Hans Josef, Sachenrecht, Zweite korrigierte und ergänzte Auflage, Trier 1992.